

HET ROTTERDAMSCH LEESKABINET

EN DE ENGELSCH *FREE-LIBRARIES.*

Ik voel mij opgewekt voor eenige woorden over die voortreffelijke, echt Rotterdamsche instelling, *Het Leeskabinet*, eene plaats te vragen in „de Economist”, en juist daar, en niet in een bibliographisch tijdschrift. Velen zullen zich wellicht daarover verwonderen, en vragen: Wat heeft een zoo practisch tijdschrift als de Economist, met zulke, in veler oog zoo onpractische dingen als boeken, te doen? — Dat zij dan van den bij uitstek practischen staatsman, Sir Robert Peel, het antwoord op hunne vraag ontvangen en aannemen. Toen hem gevraagd werd, wat hij dacht van de toekomst van Australië, vroeg hij: Waaraan besteedt men daar zijn geld? Aan boeken en schilderijen, was het antwoord. „Welnu, hernam hij, dan wanhoop ik ook niet aan de toekomst van dat land.” — En waarom gaf de beroemde man met volkomen vertrouwen dat antwoord? Omdat Sir Robert wist dat alleen zij die hunne kennis willen vermeerderen, hunnen geest willen beschaven, die niet op den eersten trap van hun beroep of ambt willen blijven staan, maar er naar streven willen, om de besten in hun vak te zijn of met deze gelijk te staan, — dat zij, die nog iets hoogers kennen dan geld, dat zij de menschen zijn, die hunnen kring, hunne stad, hun land, tot eer en voordeel kunnen strekken, dat alleen van hén iets te wachten is voor tijdgenoot en nageslacht, dat zij de nijvere bijen zijn en niet de hommels die alleen het door anderen vergaarde gebruiken, en voor zich het geld optasten, maar waaraan de maatschappij waarin zij leven, niets te danken heeft. — Kennis en beschaving, beide vereenigd, en niet een van deze alleen, zij doen den man hoogachten in welken stand ook geplaatst, en werpen een glans over het beroep door hem beoefend; zij zullen den practischen geest niet uitblusschen, maar voeden en aanblazen, en doen erkennen dat het leven in de wereld juist de uitmuntendste, ja de onwaardeerbare gelegenheid biedt om die kennis en beschaving in toepassing te brengen, en bij het genoegen aan den persoon verschaft, rijke vruchten voor anderen kan aanbrengen.

Dat Rotterdamsche Lees kabinet nu, is uit dien door Peel zoo hoog geroemden geest die in Australië heerscht, ontstaan; en het zal een der krachtigste middelen kunnen zijn, om de aankweeking van kennis en beschaving in alle standen der Rotterdamsche maatschappij te bevorderen. Van het wèl gebruiken dier inrigting hangt voor een ieder veel, ja alles af — *wèl lezen* en *wèl leven* zal alleen de zoo gewenschte vruchten voortbrengen.

Want er zijn velen, die òf door eigen treurige ondervinding òf uit onkunde, laag neerzien op zulk eene instelling. Sommigen meenen, helaas! door eigen voorbeeld geleerd, dat het lezen van de dikke boeken, die daar over deze en gene onderwerpen voorhanden zijn, het brein van den lezer wel met eene massa van zaken zal vullen, maar hem weinig nut voor hoofd en hart zal aanbrengen, en hem niets zal leeren voor den dagelijkschen loop der dingen; — anderen, evenzeer op zich zelve terugziende, ondervinden dat het lezen van tijdschriften, waarin de actualiteiten, de dingen van den dag, allerlei practische zaken en de letterkunde van het heden behandeld worden, niet veel meer dan een oogenblikkelijk genot verschaft, waarvan weinig nablijft, ja waar men ook gedurig op onderwerpen stuit, velen ter naauwernood bij name bekend. — En beide klagers hebben in den grond gelijk. Alléén de zware, dikke boeken te lezen, en niet van den gang der door ons in 't bijzonder beoefende wetenschap, noch van de bijkomende zaken kennis te nemen, zal wel geleerde, geene practische menschen vormen; — terwijl zij, die zonder voorbereidende en bijgehouden studie, alleen de tijdschriften lezen of doorloopen, van hunne lectuur geen blijvend nut wegdragen. Het eene is de theorie zonder practijk, het andere, wat nog erger is, de practijk zonder theorie. — *Wèl lezen* is niet zoo gemakkelijk en eenvoudig als men doorgaans denkt. Maar zij die weten wat hun dient, zij die met de ware begeerte bezield zijn om zich meer en meer te bekwamen en hunnen geest te beschaven, zij zullen met vreugde een voorbeeld begroeten als het Rotterdamsche Lees kabinet geeft, en die gelegenheid òf gebruiken, òf naar eene dergelijke in de stad hunner inwoning haken.

Men meene nu niet, dat dit ledige theoriën zijn. De geschiedenis moge hare waarheid staven, door aan te toonen wat door twee bij uitstek practische natiën, in twee republieken, waar alles wat voor verspreiding van kennis gedaan is en nog geschiedt, vóór en dóór het volk volbragt is. Men zal onze voorouders uit het begin der republiek voorzeker geene onpractische menschen noemen; — welnu, wanneer zijn ten onzent meer instellingen voor onderwijs, en meer bibliotheken verrezen, dan juist in de tijden van hoogen commercieelen bloei? — 's Lands Regering is

toen voorgegaan, de steden zijn gevolgd; de enkele burgers hebben hunne rijke bijdragen geleverd. Uit dien tijd dagteekent de stichting der stedelijke boekerijen van Amsterdam, Alkmaar, Haarlem, Delft, Gouda, en der kerkelijke van Rotterdam, Enkhuizen, Middelburg, enz. En wanneer zijn deze veronachtzaamd, vervallen, bestolen, vele eindelijk vernietigd, zoo zelfs dat in eenige steden de heugenis niet meer leeft van de stichtingen der voorvaderen? In den tijd van ons verval, van onzen achteruitgang! — In vroegere dagen wedijverde de burgerij met de steden om aan die bibliotheken de bewijzen te schenken van hunne instemming met het doel dier inrigtingen; — later waren die geschenken weinige, ja bijna geene. Alzóó in de magtige Nederlandsche republiek, — alzóó bij de grootste republiek van onzen tijd, in de Vereenigde Staten. Duizelen zoudt ge bij de optelling dier tallooze, juist niet groote, maar gepaste biblhotheken, in de laatste 30 jaren, in den tijd van den hoogsten bloei, dáár opgerigt, dáár in dat bij uitstek practische land. Verbazen zoudt ge u over dat tal van boekerijen voor geleerden niet alleen, maar voor rijken en armen, voor handelaars en industrieelen. Waar is eene bibliotheek voor handelaars en hunne klerken, zoo ruim als te New-York, — en waar bloeijen handel en nijverheid meer dan dáár? Met bewondering zal een ieder hooren van de bijdragen der burgers tot die inrigtingen, meest door hunne eigene krachten opgerigt; ja ongeloofelijk zouden ze een ieder voorkomen die niet weet dat de publieke geest, eenmaal bij een krachtig volk ontwaakt, wonderen doen kan. — Zoo ziet men bij twee zéér practische volken, ten tijde van hunnen bloei, de wetenschap gehuldigd; de gevolgen bewijzen, dat beide een weerkeerige werking op elkander oefenen — en daarom acht ik, dat zij die voor dergelijke inrigtingen, naar tijd en plaats berekend, de grondsteenen leggen, eene weldaad aan hunne stad en medeburgers bewijzen.

Die aanprijzing van het Rotterdamsche Lees kabinet zal menigeen de vraag in den mond leggen: Voldoen dan onze bestaande bibliotheken niet? Wat ontbreekt er aan? En weder anderen zullen de verzuchting uiten: Hoe zullen wij hier in onze stad ooit zoo iets mogen verwachten? — Laat mij de eerste vraag zelf beantwoorden, en voor de andere wijzen op het voorbeeld van Rotterdam.

Bibliotheek is een zoo geleerd woord, en heeft een' zoo geleerden klank, dat velen er voor schrikken, en zij die geene geleerden zijn te regt vreezen in eene bibliotheek hunne behoeften niet bevredigd te zien. Want in dezen tijd hebben ook de niet geleerden, ja heeft zelfs het volk behoefte om steeds meer en meer te weten, en niet achter te staan in de met reuzenschreden vooruitgaande en door spoorwegen en telegrafen

vervormde maatschappij. In vorige tijden bestonden niet zoo vele, maar wel andere behoeften. Bibliotheken waren alleen bestemd voor den geleerde of voor den zeer ontwikkelden man, den halfgeleerde, of ook voor de vorsten en hunne omgeving. Nog vroeger waren het alleen vorsten en kloosters, die eenige boeken of kleine verzamelingen bezaten. Later werden ze voor kerken, hoogeschoolen, athenea, genootschappen, enz. opgericht en daarmede verbonden; ook wel ten gebruike van de regterlijke collegiën in deze of gene stad gevestigd. Is het dan wonder dat ze alle den stempel, het karakter dragen van den tijd, waarin ze ontstaan zijn, en dat noch de Koninklijke Bibliotheek, noch die onzer Universiteiten, noch ook die van enkele steden aan den handelaar, den beschaafden burger, aan het volk, dat *kunnen* geven, waar deze naar trachten, waaraan zij behoefte hebben? Hoe uitmuntend ook vele dezer Bibliotheken bestuurd, hoe naauwgezet de veelzins spaarzaam toegeedeelde subsidiën ook gebruikt worden, hoe veel men er ook doet voor den bezoeker: — het gewone beschaafde publiek *kan* en *zal* er dat niet vinden wat het zoekt, bevrediging van zijne dagelijksche behoeften van den geest, nuttige en aangename lectuur, en degelijke werken tevens. — En niet alleen hier te lande is het alzo, ook in Engeland en elders heeft men de behoefte van den tijd gevoeld; in Engeland zelfs in hoogere mate, dewijl men daar meestal lid van dit of dat geleerd ligchaam wezen moet, of door een der leden moet geïntroduceerd worden om tot de meeste Bibliotheken toegang te verkrijgen, ja op het Britsch Museum zelfs heeft men eene kaart noodig om toegang te verkrijgen tot den Reading-Room (in 't voorbijgaan gezegd, een der grootste sieraden van geheel Londen). — In 't algemeen echter bevatten de openbare Boekerijen ook dáár niet datgene wat de beschaafde burger er zoekt.

Maar ik voorzie reeds de bedenking die menigeen mij maken zal bij het opnoemen van al die bezwaren, door te wijzen op de vele Leesmuseums hier te lande, en op de vele Clubhouses in Engeland, waar men, zoo hier als daar, meestal grootere en kleinere boekverzamelingen vindt, b. v. te Amsterdam in het Leesmuseum, Felix Meritis, in Doctrina, Arti, Zeemans-hoop, te Londen in het Athenaeum enz. Dit expedient is echter nog erger dan het aangewezen gebrek, want om genot van de Bibliotheek op het Leesmuseum of in andere inrigtingen te hebben, moet men *f* 25.— of daaromtrent, en in Engeland 5 pd. st. of meer betalen! Het getal der gebruikers in die instellingen is natuurlijk beperkt, en de verzameling staat juist alleen voor hen open, die meestal te huis eene grootere of kleinere boekerij bezitten. Dit alles bevestigt dus de waarheid, dat voor het volk, voor den burger, voor de jongelieden, niets door land of stad, en onder ons slechts *iets* door de bur-

gers gedaan is, — en toch zijn het de zedelijke behoeften en wenschen van deze, waarvoor men in onzen tijd de vervulling zoekt.

Hier te lande heeft men het eerst getracht aan die behoeften te hulp te komen, aanvankelijk op kleiner', later op ruimer schaal; in Engeland heeft men de zaak wel later, maar toen ook flink aangevat en op groote schaal doorgezet. Aan de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen komt de roem toe hier te lande de impulsie gegeven te hebben. Reeds in 1793 heeft zij begonnen te Haarlem, en later in andere departementen, volks-leesbibliotheken op te rigten; de proef is goed gelukt, haar getal is al spoedig vermeerderd, en de Maatschappij mag er roem op dragen, nu in 250 plaatsen van ons land zulke Bibliotheken, te zamen 88576 boeken bevattende, te hebben opgericht, waaruit van Junij 1858 tot ult. Mei 1859 aan 14600 lezers 162900 boekwerken werden uitgereikt. Op vele plaatsen zijn deze inrigtingen in grooten bloei, en zeer zeker hebben ze menige goede vrucht gedragen. De statistieke opgaven daarover in ieder Jaarboek der Maatschappij medegedeeld zijn aller aandacht waardig. (*)

En laat ons hierbij niet vergeten wat te Amsterdam, door één man, met een warm vaderlandsch hart en innige liefde voor zijne medeburgers bezielde, gedaan is, namelijk door het Hoofd der inrigting: *De vriend van Armen en Rijken*. Sedert 9 jaren is bij die instelling een Lees-kabinet geopend, waar een ieder, hetzij hij tot die stichting bijdraagt of niet, gebruik kan maken van eene groote verscheidenheid van nuttige en aangename tijdschriften en van eene kleine doch goed voorziene Bibliotheek, mede daar aanwezig. Die gelegenheid, in het midden der stad, met allerlei geriefelijkheden, open van 's morgens tot 's avonds, is nu juist in het klein zulk eene als ik op grooter schaal, met nog andere en meerdere boeken verrijkt, zoude wenschen. Doch één man kan niet alles en op éénen tijd doen; wat hij deed en nog doet mag reeds veel heeten, en hartelijk hoop ik dat zijn streven meer en meer moge ondersteund worden en zegen verspreiden!

Terwijl nu bij ons ééne Maatschappij en een enkel man ondernam Bibliotheken voor het volk op te rigten en beide in hunne pogingen met de laauwheid en de langzaamheid, onzen landaard thans maar al te eigen, te strijden hadden, maakte dezelfde zaak in Engeland het onderwerp uit der beraadslagingen in het Parlement; ze werd dáár veelvuldig besproken en leidde in Augustus 1850 tot eene wet die verlof gaf, dat plaatsen van 10.000 en meer inwoners het regt zouden hebben eene belasting aan de bewoners op te leggen, voor het oprigten en onderhouden van eene voor een ieder

(*) Zie vooral Jaarboek der Maatschappij 1856-57, bl. 37.

opene en geheel vrije Bibliotheek (van daar het woord *free libraries*), doch onder beding dat twee derde der kiezers hiertoe hunne toestemming gaven, en — dat de belasting niet meer dan $2\frac{1}{2}$ cents per 12 gl. van de *income tax* mogt bedragen. Hoewel reeds kort te voren in twee kleinere plaatsen, te Salford en te Warrington, dergelijke Bibliotheeken waren opgericht, die door vrijwillige bijdragen gesteund werden, zoo was toch eerst na deze wet de publieke geest voor deze inrigtingen, nu algemeen onder den naam *free libraries* bekend, ontwaakt. En het getuigt voorzeker van den opgewekten geest en de diep gevoelde behoefte van den geest des tijds, dat de kiezers te Manchester, opgeroepen om zich zelf deze belasting voor eene free library op te leggen, met 3962 stemmen tegen 40!! daartoe besloten, en dat zich te Liverpool eene gelijke sympathie openbaarde. Te Londen hebben daarentegen vier stemmingen, met dat doel gehouden, een negatief resultaat opgeleverd. Vreemd voorwaar, maar verklaarbaar uit den tegenstand aldaar tegen de Manchester-school, welke echter bij deze gelegenheid op nieuw bewezen heeft, dat zij ook op een ander dan politiek gebied uitmuntenden invloed uitoefent.

Indien men nu vreezen mogt dat de oprigting dier free libraries gemakkelijker is dan lezers te trekken en ze in stand te doen blijven, (eene vrees die voor 't overige weinig geregtvaardigd wordt door de sympathie bij hun ontstaan gebleken) zoo mogen de volgende cijfers de ergste zwaarhoofden beschamen, daar ze de meest sanguine verwachtingen verre overtroffen. Te Manchester werden uitgeleend in

Jaar.	Boeken.	} waarvan over	Godgel.	Geschied.	Letterk.	Kunsten.
1852/3	138.312		2314	45.600	71.762	12.119
1856/7	198.108		3538	40.814	112.126	13.495

Zouden wel op alle bibliotheken van geheel Nederland, in een geheel jaar, te zamen, zoovele boeken aangevraagd worden als te Manchester alleen? Ik twijfel er aan. En men bedenke daarbij dat in dien focus der katoennijverheid de geleerde stand geheel ontbreekt, die hier te lande de grootste gebruiker is der openbare en andere bibliotheken.

De bovengenoemde feiten, die mij uit de jaarlijksche rapporten bekend waren, hadden mij tot die inrigtingen en haar voortreffelijk doel dermate aangetrokken dat ik mij opgewekt gevoelde, nu twee jaren geleden, alleen dáárom naar Manchester te gaan, en aldaar in de eerste groote inrigting van dien aard en bij den eigenlijken ontwerper en stichter van deze en alle volgende, den heer Edwards, nadere kennis van deze instellingen op te doen, niet alleen om dit of dat te weten, maar om die kennis indien mogelijk, practisch toe

te passen. De heer Edwards was toen juist bezig de laatste hand te leggen aan zijn merkwaardig boek *On libraries*, en onze aangename briefwisseling daarover maakte het ons beiden tot een waar en vruchtbaar genoegen elkander onze wederzijdsche opmerkingen mede te deelen. In plaats nu van nog deze en gene statistieke bijzonderheid te vermelden, wil ik liever verhalen wat ik daar zag. De bibliotheek, te 9 ure geopend, werd reeds dadelijk door velen uit het volk bezocht, de rijken, de cotton-lords, waren uit stad, de grootere handelaren genoten den zomer op het continent, en op dit uur van den dag waren de meesten aan hunnen arbeid. Toch kwam er een lezend publiek dat deels uit fatsoenlijke burgerlieden, deels uit minder met fortuin be-deelden bestond, ook eenige dames waren onder de aanwezigen. Een heer zat er met Holinshed's *Chronicles* voor zich; dit boek (letwèl, het was het *zware* werk van Holinshed) was in het niet geleerde Manchester nu reeds voor de 12e maal in 4 jaren in handen, blijkens de vooraan in ieder boek gemaakte aantekening; — naast hem zaten eenigen uit lageren stand met een Bijbel, roman en een leven van zeehelden, verderop ouderen en jongeren, rijken en armen, maar een aantal gelijk ik hier zelden of nooit op eenige bibliotheek bijeen zag. En terwijl velen op en affiepen, boeken vroegen en ontvingen, heerschte er echter eene orde en stilte die opmerkelijk was. — En zal het nu voor den minderen in stand niet van heilzamen invloed zijn dat hij zich dáár, waar hij komt om zijn' tijd nuttig door te brengen of zich met een boek te vermaken, op gelijke lijn gesteld wordt met zijnen hoogstgeplaatsten medeburger? — zal die orde, dat verkeer, dat lezen, niet gunstig op hem werken? Zullen de kantoorklerken niet aangemoedigd worden liever hier hunne avonden nuttig en aangenaam door te brengen dan elders rond te dwalen? En mag het niet eene hoogstbelangrijke bijzonderheid genoemd worden dat van de boeken, die uit eene bijgevoegde hulpinrigting buiten het lokaal voornamelijk aan de mindere klassen uitgeleend worden, in den loop van jaren, slechts voor 15 gulden verloren ging? — Veel van hetgeen ik hier opnoem behoort tot de gevolgen, tot de bijzaken zoo men wil, van een Lees-museum, maar waar die reeds aanwezig zijn, kan het niet twijfelachtig blijven dat het eerste doel, vermeerdering en verspreiding van kennis en beschaving, bereikt wordt.

Eene dergelijke inrigting nu was het, die eenige inwoners van Rotterdam ten vorigen jare voor den geest zweefde. — Wat zij wenschten en wilden, hebben zij zelven in de woorden op bl. 5, 6, 7 van hun 1e Jaarlijksche verslag volkomen uitgedrukt.

„Meermalen, en van onderscheiden zijden, was de wensch uitge-

sproken, dat in onze stad eene Bibliotheek mogt worden gesticht die, naar de behoeften des tijds ingerigt, in de eerste plaats voor algemeene beschaving rijke vruchten zou kunnen opleveren. Hiermede ging het verlangen gepaard, dat daaraan eene inrigting mogt worden toegevoegd; waar men dagelijks zou kunnen kennis nemen van de voortdurend binnen- en buitenlands uitkomende meest belangrijke boekwerken."

„Bij onderzoek bleek het ons dat, hoewel verschillend van bedrag, de jaarlijksche geldelijke inkomsten van dergelijke Inrigtingen aanmerkelijk waren, en dat ze haar ontstaan en bestaan verschuldigd waren, óf aan vrij hooge contributiën van een groot aantal leden, óf wel, zoo als in Engeland, aan zeer belangrijke vrijwillige bijdragen in geld, voor de vestiging bijeengebragt, alsmede aan eene jaarlijksche tax of belasting, daartoe krachtens eene Parlementsacte, door 't geen wij de burgerlijke gemeente noemen, uitgeschreven, waaraan de Bibliotheken dan ook hare algemeene benaming van „free libraries" ontleenen.

Aan de toepassing van dit belasting-beginsel kon hier te lande natuurlijk niet worden gedacht, terwijl aan het eerste middel het belangrijk nadeel zou verbonden zijn, dat daardoor de deelneming aan de beoogde Inrigting voor een groot gedeelte onzer medeburgers bezwarend zou gemaakt worden. En toch, zou zij in waarheid aan de eischen van onzen tijd en de behoeften van onze stad voldoen, dan moest, naar onze eenparige overtuiging, de toegang tot haar niet alleen zooveel mogelijk voor alle standen, maar juist en bovenal voor hen mogelijk of gemakkelijk gemaakt worden, die niet zelf over eene boekverzameling kunnen beschikken, welke steeds beantwoordt aan de eischen van hunnen geest en hun bedrijf. Dit echter kon alléén geschieden door de contributie zéér matig en veel lager te stellen dan ergens anders het geval is, maar daartegen bestonden ook verscheiden bezwaren. Vooreerst werd daarvoor eene veel ruimere deelneming gevorderd dan bij al de genootschappen het geval was met welker huishouding wij hadden kennis gemaakt; — dán, hoe grooter het aantal leden was, hoe grooter de lokalen zouden moeten zijn, terwijl de budgetten van andere Leesmusea ons leerden, dat een belangrijk gedeelte der jaarlijksche inkomsten alleen reeds door de kosten van verwarming en verlichting verslonden werd. Ook andere uitgaven zouden daardoor noodzakelijk moeten klimmen. Toch behield het straks uitgesproken gevoelen, na rijp beraad, bij allen als het éénig ware de bovenhand en kwam men tot het éénstemmig besluit, om als bepaald uitgangspunt der verdere pogingen eene jaarlijksche contributie van voorloopig niet meer dan *tien* gulden vast te stellen, waarbij de deelneming van ten minste acht honderd onzer medeburgers vereischt werd."

Uit het aangevoerde blijkt dus, dat noch de Bibliotheek aan de Grootte Kerk, noch die der Remonstranten, noch van het Bataafsch Genootschap in eenig opzicht voldoen konden aan 't geen men wenschte, en men dus voor alles van nieuws af moest beginnen; ook zelfs kon het nog maar gedeeltelijk bestaand Leesmuseum door zijne geheel andere inrigting geene hulp aanbrengen. Het hoofddoel toch bij alles was: voor lage, ja zeer geringe contributie, ten hoogste van f 10.— goede lectuur voor hoogere en mindere klassen der maatschappij te bezorgen, — langzamerhand eene vaste Bibliotheek te vormen, — en die later voor allen al of niet contribuerenden open te stellen. Ziedaar het doel, en tevens het kenmerkende der stichting, die vooral daarin van alle dergelijke inrigtingen afwijkt, dat ze het bestaande later niet slechts ten eigene bate wil aanwenden, maar dit aan het algemeen, aan de geheele bevolking ten beste geven wil. En ik acht het een hooge voortreffelijkheid van deze inrigting boven de Engelsche, dat hier alles alléén geschiedt door *hen* die zelve in zulk eene inrigting belangstellen, en niet gelijk in Engeland door heffing, waar zoo menigeen die het plan verkeerd acht, toch moet bijdragen, en dus niet de eigen wil, maar de dwang eerst iets goeds voortbrengt. — Dit plan, in Januarij ontworpen, was in Februarij reeds rijp voor verdere mededeeling, en mogt in eene vergadering den 25^a dier maand gehouden, de algemeene goedkeuring der 20 à 30 aanwezigen erlangen, die zich daarop vereenigden om hunne medeburgers tot deelneming aan de oprigting van zulk een beginnende openbare Boekerij aan te sporen. En zie, de uitslag overtrof de stoutste verwachtingen van een ieder! Want in 3 weken hadden niet minder dan 869 mannen hunne adhaesie aan de inrigting geschonken, en 2 weken later, den 24^a Mei, werd te Rotterdam een Leeskabinet geopend, dat 869 leden telde, en waarvan toch 4 maanden vroeger niets bestond dan eenige denkbeelden daarover in het hoofd van zeer enkelen. Voorwaar, een treffend blijk van 't geen wilskracht, publieke geest en het begripen van den tijd doen kan, en eene streelende uitkomst voor hen die den moed hadden het initiatief te nemen en zulk eene weldaad aan hunne medeburgers te schenken! Te regt mogten zij in hun verslag de woorden van CHATEAUBRIAND aanhalen: Un homme n'est pas grand par ce qu'il entreprend, mais par ce qu'il exécute.

Welke nu de inrigting en de werking der instelling geweest is gedurende de eerste 8 maanden van haar bestaan, dat alles wordt vermeld in het uitvoerig en even lezenswaardige als fraai gesteld verslag den 27^a Febr. 11. uitgebragt, en verkrijgbaar bij de Heeren M. WIRT en Zn. te Rotterdam. Eenige bijzonderheden willen wij er echter uit aanstippen. Vooreerst is de keuze van tijdschriften (32 Holl. en 30 buitenlandsche)

met groote zorg gemaakt, ja zij mag roemen op hooge doelmatigheid; in vele blijken van sympathie, bewezen door bijdragen in geld ter oprigting en door meer en minder kostbare boekgeschenken, mogt de inrigting zich verheugen; en gedurende 4 maanden dat de boeken ook buiten het lokaal werden geleend kon er aan 877 aanvragen voldaan worden, alles voorwaar blijken dat men niet een vruchteloosen arbeid hieraan besteed had!

Deze instelling is mijns erachtens een der beste bewijzen dat men in Nederland en voornamelijk te Rotterdam, gevoeld heeft dat er in dezen tijd, na den ommekeer door spoorwegen en telegraphen in den handel gebragt, bij den vermeerderenden invloed der letterkunde, bij den vooruitgang van andere natiën die wij vroeger achter ons lieten, — dat ook hier iets meer voor kennis en beschaving geschieden moest dan in deze eeuw gedaan was. De inrigting van den *Vriend van Armen en Rijken* had een beperkter doel, want te Amsterdam bezat men meer, en behoefde zich die hooge eischen niet te stellen; — dewijl er in Rotterdam nog niets was, moest men de zaak op breeder schaal aanleggen en men is er in geslaagd. Zoo ze dáár reeds veel nut verspreidt zal het grootste doel bereikt zijn, maar ze kan nog nuttiger werken, door namelijk tot navolging op te wekken! En dat hopen wij zal in vele plaatsen het geval zijn! Reeds heeft ze aanvragen uit andere steden ontvangen om daar iets dergelijks op te rigten, en het veld waarop de oprigters gewerkt hebben is zoo ruim dat er nog veel te doen overblijft. Mogt de Rotterdamsche inrigting, én in de stad zelve én daarbuiten, vele bewijzen van sympathie en medewerking tot het voorgestelde doel vinden, zoo door aanvragen om inlichting, als door bijdragen tot hare Bibliotheek, en vermeerdering van haar getal leden; dan zullen de oprigters zich verheugen hunne niet geringe moeite en tijdverlies veil gehad te hebben voor hunne stad- en landgenooten, en ook zij zullen het gezegde van Peel bevestigen, dat daar waar men kennis en beschaving wil aankweeken, aan de toekomst van een land of stad niet kan gewanhoopt worden!

AMSTERDAM,
13 Sept. 1860.

FRED. MULLER.
